

לע"ג ר' יצחק זאב הלוי ז"ל
בן ר' אליעזר שלום הלוי ז"ל
לע"ג מרת לאה אלטע דרס ע"ה
בת ר' יעקב הלוי הי"ד

המאור שבת אורה

אזהרה המורה! העלון מיועד אך
ורק לרציניים שיודעים את
השיבות התפילה, ובשעת התפילה
לא מעיינים בעלון ובשאר דברים.
לעילוי נשמת ר' דוב בן ר' מאיר ז"ל

אמור

מסורת אבות

ביאורים, מוסר והנהגות הנלמדים מפרקי אבות (פרק ד)

בן זומא אומר, איזהו חכם, הלומד מכל אדם, שנאמר (תהלים קיט), מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיחה לי החכם אינו נולד חכם, אבל הוא צריך לימוד ולא ממלמד אחד בלבד רק ממלמדים הרבה, וכן אמרו חז"ל (עירובין מ"ז ע"ב) לא מן הכל וזכה אדם ללמוד וידוע כי קנין החכמה כקנין הממון, כי הסוחר המשתדל להרויח ממון ולמלא ממנו אוצרות אינו מבחין בין האנשים שמרויח עמם בין נכבד לבין נבזה ואינו משים הפרש בין שהוא מעמיו בין שהוא מעם אחר, כי עם כל אדם הוא רוצה להרויח, ואין לו לבדוק אחר מי שיתן לו להרויח יהיה מי שיהיה, כן יהיה בענין החכמה החכם הסוחר בסחורה של תורה" כי טוב סחרה מסוחר כסף" (משלי ג' י"ד) וכיון שהוא משתדל לאצור אוצרות החכמה אין לו להבחין ולהפריש בין האנשים אשר יקנה החכמה מהם אם הוא גדול ממנו בחכמה ובשנים. (רבינו בחי')

איזהו מכבד, המכבד את הבריות: שמעתי מאיש אחד מתושבי מונסי שנתארח אצלו רבי אליהו דסלר זצ"ל, (מכתב מאליהו) שלילה אחד חזר רבי אליהו הביתה בשעה מאוחרת, וראה היהודי הנ"ל שלפני שעלה רבי אליהו דסלר המדרגות שלף מנעליו מעל רגליו כדי שלא יעשה רעש עם פסיעותיו ופריע אחרים משנתם. עד היכן היו הגדולים חושבים עבור הזולת כל זה נכלל בשם דרך ארץ שבלעדה אין תורה ואין כלום. שמעתי בשם בעלי המוסר שמדפיקה על הדלת יש להכיר ולהבין עצמיות של האדם, אם הוא דופק פעמים רבות או רק פעם אחת. כיצד הוא דופק, ברעש או בנחת. הגם שדברים אלו קטנים הם, אבל המחוסר כל אלה, נבלה טובה הימנו. (מאמר מרדכי ח"א)

רבי יהודה אומר, הוי זהיר בתלמוד, ששונת תלמוד עולה ודון. בשהותי במונסי - סיפר רבי חיים ברים זצ"ל, פגשתי יהודי שהיה תלמיד של מרן החפץ חיים ובקשתי שישפר לי מרבו. סיפר לי שהוא למד בראדין ופעם בי"ז תמוז שדר חוס כביר בראדין וכדי להקל על הצום יצאו הבחורים לשאוף אויר ביער סמוך ופגשו שם איכר נכרי זקן ושאלם מי הם וענו שהם תלמידי החפץ חיים. אמר להם הגוי, אתם אינכם מכירים את רבכם. אני מכיר. וכך סיפר להם: לפני חמישים שנה עמדתי פעם לפנות ערב בשדה ליד היער ושמעתי קולות בני עולים מהיער. רצתי להציל את הבוכה ולהפתעי ראיתי את רבכם יושב רכון על ספר ובוכה בדמעות והתרגשות. הלכו התלמידים לברר אצל בני המשפחה אם ידועה להם עובדה זו. וענו שמקובל אצלם כי בשעה שכתב את המשנה ברורה היה בוכה ומתפלל לך' שלא יכשל בדבר הלכה וכנראה שזה היה בתקופה האמורה. (מרבח חיים)

וכתר שם טוב עולה על גביהו: על האדמו"ר מסקולען מסופר שמקורביו הציעו לו לפתח ישיבה לתלמידים, אך הוא לא עשה כן, אלא העדיף ליסוד רשת בתי חנוך לילדים עוזבים ממשפחות העולים החדשים בארץ ישראל, תחת השם "חסד לאברהם". את מעשהו נמק באמרו: "אם לא אפתח ישיבה לא יקרה מאומה, הבחורים ילכו ללמד בישיבה אחרת, ולרבונו של עולם אין הבדל אם ילמדו בישיבת סקולען או במקום אחר... לא כן אם לא אפתח את המוסדות 'חסד לאברהם' בארץ ישראל, והילדים העוזבים יפלו טרף, חס וחלילה, למוסדות של אנשי השמאל החילוני". (מריבוי תורה מעולם החסידות)

ואל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו: רבי אפרים חיים זייצק זצ"ל, מגדולי תלמידי נובהדרוק, היה אומר: יש אדם המשתתף ורוצה לראות את מצבו של חבירו, לא מתוך השתתפות בצער, כדי לעזור ולתמוך בו, ולחזק את רוחו, כי אם כדי להשקיש את רגשי סקרנותו. על סקרנות זו, מזהיר התנא שבמשנה, שראיות מעין אלו אסורות... (תורת הנפש)

פרשה ופירושה

לקט פירושים על פרשת השבוע

אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא ישמא בעמיו: וברשי פירש: אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים. והיה החתם סופר אומר: בנוהג שבעולם בעסקני ציבור, הדואגים ליקר המת ומספקים כל הנצרך לכבודו של הנפטר הגדול, הזוויה יפה, קבורה נאה, הספר גדול, אף יד ושם להזכירו ולהנציחו, שוכחים הם מתוך רוב עסק גדול את "הקטנים" - אלו היתומים האומללים והאלמנה המסכנה שהנפטר בהלכו למנוחות עזבם ולאנחות, ללא מטה לחם ומשען פרנסה. לכן משדיברה תורה בפרשת מי שמת לו מת הוסיפה אמירה על אמירה, לאמר "להזהיר גדולים על הקטנים". (על התורה)

לא יקרוח קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו ובבשרם לא ישרטו לא שרש: קדושים יהיו לאלוקים: קדושים יהיו" הוא טעם של האיסור שלפניו, המדבר בכוהנים. שכן אצל אומות העולם, הכמרים עושים לעצמם כל מיני שינויים בראשם ובבשרם, כדי שיהיה ניכר לכל שהם כמרים. שאלמלא כן לא היו ניכרים בתוך קהלם, אחר שגם הם עושים את כל התועבות שבעולם. אבל הכהנים, אומרת התורה, אינם צריכים לכל הסימנים האלה, כי בין כך "קדושים יהיו לאלוקים", ויהיו ניכרים מכח מעשיהם הטובים. (מהר"ל דיסקין)

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי: ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון הפרשה פתחה בענין המועדים ולמה מזכירה לנו שבת מבאר הגר"א מילנא שהכתוב מתכוין כאן גם למועדים, שהרי ששה ימים טובים הם לפי התורה, שמוטר לעשות בהם מלאכת אוכל נפש, והם שני ימים של פסח, ראשון ושביעי. יום אחד של שבועות. יום אחד של ראש השנה. ושני ימים של סוכות, ראשון ושמיני. לפיכך קבעה התורה, כולל לגבי המועדים המזכרים בפרשה, "ששת ימים תעשה מלאכה", בששת ימי המועדים מותר לעשות מלאכה, לצורך אוכל נפש. אולם "וביום השביעי שבת שבתון" שהוא יום הכיפורים שהוא יום השביעי של המועדים אסור לעשות מלאכה אפילו לצורך אוכל נפש שכן הוא שבת שבתון. (אמרי חן)

למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבת את בני ישראל. כאשר החלו מורים חדשים, להנהיג את לימוד ההיסטוריה, וללמד ילדי ישראל את תולדות עם ישראל, שלא על פי דרך התורה, הוכיחם "החפץ חיים" ואמר: הנה גם התורה עצמה צייתה להודיע לדורות הבאים, את ענין הסוכות שישבו בהן בני ישראל, בעת שיצאו ממצרים, "למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבת את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים" ברם צא ולמד את אופן הלימוד שצייתה עליו התורה, "בסכות תשבו שבועת ימים" רק אם תשבו בעצמכם בסכות אתם ובניכם, אזי תגיעו לידי כך שדורותיכם הבאים, ידעו את כל הקורות את בני ישראל בצאתם מארץ מצרים, אך אם לא תקיימו את מצות הישיבה בסוכה, לא יועילו כל הלימודים וכל הסיפורים, אודות חג הסוכות, וכך הוא הדבר בכל ענין וענין ממצוות התורה, רק על ידי קיום התורה והמצוות, היא אפשר לחנך את הדורות הבאים ולא על ידי סיפורים ומעשיות ריקים מתוכן. (מעשי למדך)

וידבר משה אל בני ישראל ויצא את המקל אל מחוץ לפתח וירגמו אותו אבן ייש להבין, מפני מה אצל המקל נכתב "וירגמו אותו אבן, ואילו אצל המקושש עצים (במדבר ט"ז - ל"ח) נאמר "וירגמו אותו באבנים". ויש לומר שאצל המקל ידעו כל ישראל כי עונש זה ראוי לבעל המעשה, מפני שרשע היה, ומשום כך כאשר הלכו לרגום אותו, הלכו כולם בלב אחד ובכוונה אחת. משום כך כתוב כאן בלשון יחיד "אבן". לא כן הדבר אצל המקושש, שחז"ל מגלים שזה היה צלופחד, איש נודע בחכמתו ויראתו, ולכן לא כל רוגמו היו שווים בדעותיהם, הצדיקים חששו כי שמא לשם שמים נתכוין והלכו לרגמו מתוך כאב לב, ואילו הרשעים שבהם הלכו לרגמו בתוך שמחה לאיד: "ראו נא איש זה שכל ימיו התחסד ואילו בסתר עבר עבירות". משום כך אצל המקושש נאמר אבנים. (ר' מאיר שפירא מלובלין)

סיפור מההפטרה

ועל הכל...

"פרפראות"

אישה אחת נטבע במים וצורתו היתה משונה, והרב קרא לאשתו להכיריה להתירה מכבל עיגונה, שאלה הרב: האם תכירי את האיש הנטבע במים? השיבה האשה: כן, הוא בעלי אשר ראיתי עמו חיים, ביקש הרב: תני לי אות ומופת כי אישך הוא זה, האשה: הוא ערל שפתים וכבד פה. ותצחק אשה אחרת הנצבת למולה, ושאלו לה. — מדוע תצחקי בקול המולה? ותען האשה: האם לא שחוק הוא האות שנתנה בזה, האם רק אדם אחד בעולם שהוא ערל שפתים וכבד פה? (דברים נחמדים)

"ענין של טעם"

טעם במה שנהגו בכמה מקומות, אחר קידוש לבנה לומר עלינו לשבח, היינו שלא יטעו ח"ו במה שאנו יוצאים, נגד הלבנה ושמים נגדה, שיש שום חשש רעיון שאנו נותנים כבוד ללבנה, לכך אנו אומרים "עלינו לשבח" ומסיימים כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל וגו', אין עוד", (ביאור הלכה)

"מפי כתבם"

אנו חיים בדור שבו יש דברים יפים מאוד בצורה סינטיטית. היום העולם המודרני חוזר אל הטבע - אך הכל נעשה בצורה סינטיטית, המדע הראה שאפשר לייצר כל דבר בצורה סינטיטית. אנו רואים ארון יפה עם כל הצבעים והגוונים של עץ - אבל, זה לא עץ אלא פורמיקה... אפשר לייצר אוכל סינטיטי, הכל... וכיצד ניתן להבחין בין הדברים האמיתיים לדברים הסינטיטיים? אם למשל אנו רואים תפוח, ואנו רוצים לבחון אם הוא אמיתי - ישנה אפשרות לקחת את הגרעינים שלו ולשתול אותם באדמה - אם התפוח סינטיטי, הוא לא יוציא עוד תפוח כמותו - אין לו פירות, חלודות, אין לו המשכיות. אם הוא אמיתי וטבעי, לא רק שהוא תפוח, אלא הוא יכול להוציא עץ תפוחים, ומטע שלם של תפוחים. אך ישנה אפשרות אחרת - קצרה יותר - להבחין אם זה תפוח אמיתי או לא. אדם שיאכל את התפוחים הללו, תפוח ועוד תפוח - טעמם נפלא ומהנה כי יש להם טעם וריח של תפוח. אך פתאום לאחר יומיים, לא יותר, הוא ירגיש חולשה - חסרים לו ויטמינים. "עלינו לדעת ולהאמין, שכפי שיש בגשמיות אוכל סינטיטי, שיש לו טעם וריח של תפוח אך הוא לא נותן כח, לא בריאות ולא חיות לאדם - כך ביהדות יש "יהדות סינטיטית" אדם יכול לנהוג כיהודי במשך שבועים שנה, לקיים את כל מצוות התורה, ובמידה מסוימת - היהדות שלו היא לגמרי סינטיטית ואין לו נשמה שתחיה אותו. ובמילים אחרות, לכל דבר בעולם יש גוף ונשמה. זה לאו דווקא מושג יהודי - כל אחד יודע שכשארם מת, הגוף נשאר אותו דבר ורק הנשמה מסתלקת. וגם אם הנך רואה אדם לפניך, אין פירושו שהוא חי. כי הגוף צריך נשמה, חיות. התבדל העמוק בין אמיתי לסינטיטי הוא, שתפוח טבעי גדל על עץ ויש לו נשמה המחיה אותו. ולכן דבר סינטיטי לא יצמיח, כי חסרה לו הנשמה שמחיה ומצמיחה אותו. חז"ל אומרים: "על שלשה דברים העולם עומד - על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח" (אבות פ"א מ"ב) - שלוש המצוות הללו הן הנשמה של היהדות בכלל ושל כל יהודי בפרט. יהודי יכול לנהוג כיהודי - לאכול מצוה, לשמוע תקיעת שופר ולקיים את כל מצוות התורה, אך אם הוא אינו לומד תורה - זו יהדות סינטיטית. יהדות ללא לימוד תורה, היא יהדות ללא נשמה. לחיות ללא תפילה, אלה חיים ללא נשמה. לחיות בעולם ללא גמ"ח, אלה חיים ללא נשמה. על שלוש דברים אלו העולם עומד - כי ללא שלוש דברים אלו האדם הוא "סינטיטי", אין לו נשמה. חסר לו בחיות ובנצחיות. (רבי שמסון פיקוס זצ"ל)

"מקום לשאלה"

שאלה: איך יתכן שיאמר הש"ץ, קדיש וקדושה בפחות מעשרה אנשים?

תשובה: אם התחיל חזרת הש"ץ בעשרה, ויצאו מקצתם גומר חזרת הש"ץ עם קדושה וגם חצי קדיש שקודם אשרי וגם קדיש התקבל שבסוף כיון שכולם ענין אחד. (שריע רמ"א סי נ"ה סעיף ג' ובמשנה ברורה סק)

ואת תורתך ואת חקתי בקל מועדי ישמרו ואת שבתותי יקדשו: הסיפור קרה לפני יותר מיובל שנים, קודם שאור התורה והמצוות הופץ והתפשט ברחבי ארצה"ב. מעטים היהודים שהקפידו על שמירת שבת כהלכתה ב'ארץ האפשרויות הבלתי-מוגבלות'. בעלי המפעלים והחנויות דרשו במפניע מפועליהם לעבוד גם בשבתות ואלו שסירבו נדחו ממקומות העבודה או לא התקבלו אליהם מלכתחילה. מאחורי דרישה בלתי-מתפשרת זו של המעסיקים עמדה, בין השאר, העובדה שהמשכורות בארצה"ב שולמו בסוף כל שבוע (ולא בסוף החודש). מכיוון שסוף השבוע של הגוים חל בשבת, הרי שמיד עם קבלת המשכורות היו רובו המכריע של הציבור יוצא לקניות. בעלי החנויות לא הסכימו אפוא להחמיץ את ההכנסה שהניבו המכירות בשבתות. באותם ימים התגוררה באחת הערים משפחה שומרת מצוות, שהיגרה לארצה"ב מפולין. על-אף קשיי הפרנסה הגדולים התעקש אבי המשפחה לשמור שבת ויהי-מה. בגלל התעקשותו זו לא הצליח להחזיק מעמד בכל עבודה שניסה יותר מכמה שבועות בלבד. כתקופה הראשונה לעבודתו היה מוצא בכל פעם תירוף אחר להיעדרותו מהעבודה בשבת, אך כשהלפו כמה שבתות והאמת מאחורי היעדרותו העקבית נחשפה - היה מפוטר ממקום העבודה. כך התגלגל האיש ממפעל למפעל ומבית-עסק אחר למשנהו. הגיעו הדברים למצב שהיהודי לא הצליח עוד לשאת בעול תשלומי שכר הדירה שבה התגורר עם משפחתו. בוקר סגרירי אחר השליכו בעל הדירה הגוי, עם אשתו וילדיו הקטנים, לרחובה של עיר. בקומת המרתף של בניין מגורים סמוך התגורר איש-שירות, שדאג לכל העניינים המשותפים של הדיירים - כנהוג בארצה"ב. כשראה הלה את בני המשפחה נורקים לרחוב, נכמרו רחמיו עליהם והציע להם מגורים בקומת המרתף. התנאים במרתף היו קשים מאוד, בלי מים ובלו חשמל. בנייה המשפחה היו צריכים למצוא מקום לעצמם בין גושי הפחם ששימשו למערכת ההסקה המרכזית של הבניין. אך באין חלופה טובה יותר, הודו בנייה המשפחה לאיש הטוב על החסד שעשה איתם. כך לפחות היתה להם קורת-גג וארבעה קירות שהגנו עליהם מפני הגשם והקור, ומקום ללון. יום אחד, לאחר שהייה ממושכת בקומת המרתף, הפציעה השמש בחוץ והילדים הקטנים עלו מהמרתף ויצאו לרחוב לחלוץ מעט את עצמותיהם ולשחק. מראם היה עלוב למדי ופניהם וידיהם מפויחות. באותה שעה עבר ברחוב יהודי, מהגר אף הוא, אשר עם בואו לארצה"ב התרחק מיהדותו. לפתע נזקפו אוזניו של האיש והוא שפשף את עיניו כרי להיווכח שנית בפלא שנגלה לפניו - ילדים כושים דוברי יידיש... כשניגש אליהם הבין כי הילדים אינם כושים, אלא יהודים ממוצא אירופאי, שפניהם שחורות מפחם. בין האיש לבין הילדים התפתחה שיחה ערה, שממנה למד על מצבה העגום של משפחתם. האיש, שהיה בעל אמצעים, לא נשאר אדיש. הוא נכנס לבניין עם הילדים וירד לקומת המרתף. בדיוק באותה שעה שהתה האם בחדרו פנימי כלשהו. האיש הוציא מכיסו חמש מאות וולרים והניחם על אחד הארנזים ששימשו רהיטים. זה היה סכום גבוה מאוד במושגי הימים ההם. לפתע הופיעה האם והפתעה לראות את האיש והכסף. בתשובה לשאלתה אמר לה האיש כי שמע מפי ילדיה על מצבם העגום ובי החליט לקיים מצוות צדקה ולסייע להם למצוא מקום מגורים ראוי יותר. האשה סקרה את האיש בעיניים בוחנות. "האם אתה שומר שבת?", שאלה אותו לפתע. האיש התבלבל לטנייה מהשאלה הלא-צפויה. כעבור רגע התעשת וענה את האמת: "לא, איני שומר שבת. בעבר שמרנו, אך כאן באמריקה, זה פשוט בלתי-אפשרי". האשה השפילה את עיניה ואמרה בקול שקט אך בטוח: "אם-כן, איננו מעוניינים בכסףך. אנתנו נמצאים כאן רק בגלל הקפדתנו חסרת-הפשרות על קדושת השבת. לא נוכל להסתייע בכסף שהושג על-ידי חילול שבת". האיש היה המום. הוא נטל את כספו בחזרה והסתלק כלעומת שבו, מוזעזע עד עומק נשמתו. כשבא לביתו סיפר על כך לאשתו, שהיתה נפעמת אף היא ממסירותו הנפש של המשפחה המסכנה למען השבת. בעקבות המקרה הזה גמלה בליבם של בנייהווג החלטה לשוב ולשמור שבת. שמירת השבת נדרה קיומן של עוד מצוות, ובתוך זמן חזרה המשפחה לחיי תורה ומצוות מלאים. גם לאותה משפחת עניים עזר הקב"ה והם הצליחו להשתקם ולחזור לחיים תקינים בבית משלהם. שתי המשפחות זכו להקים דור ישרים, ולגדל בנים ההולכים בדרך ה', ובהם גם גדולי תורה ומוציא דברים (מיים חיים)

מפתחמי אורייתא

פתגמים, נצנוצי מחשבה, ורעיונות בדרכה של תורה

לכל דבר יאמין הפתי, אך לא יאמין שהוא פתי. (דברים נחמדים)

שוטה מתאבל על איבוד דמיו. ולא ישית לבו על אבידת ימיו. (דרכי החיים)

בכל עת תהי נפשך עליזה ושמחה, ואל תדאג מדוע דרך רעך צלחה? (דברים נחמדים)